

BILBOKO EUSKAL JAIEN MENDEURRENA

Bilbo, 1982-VII-30

Jose Antonio Arana Martija

Denok dakizuenez, Iparragirrek Madriden *Gernikako Arbola* kantatu zuen urte berean, 1853an, Antoine d'Abadie jaunak antolatu zituen Urruñan lehen Euskal Jaiak, eta hurrengo hamaika jaialdiak ere Lapurdiko herri honetan ospatu ziren. Gero 1865.etik hasita 1876. arte, Saran antolau ziren, eta horien artean, 1869.ekoa da aipagarria, lehendabiziz bertsolarien txapelketa eratu zelako eta txapelketaren azkenera gizon bat eta neska bat heldu zirelako.

Donapaleu eta berriz Sarako Euskal Jaiak ospatu ondoren, mugatik honantz etorri ziren hurrengoak, Elizondon 1879.ekoak antolatuz. Otaño eta Elizegi bertsolariak azaldu ziren Elizondoko jaietan eta olerkarien artean Felipe Arrese Beitiak aditzera eman zizkigun beraien dohaiak. Han zegoen mahai buruan Artuko Kanpion jauna. Urte berean, mugatik honako eremuan, Donostian ere ospatzen dira Gipuzkoako lehen Euskal Jaiak.

Hurrengo urtean, 1880an, Gipuzkoako Donostian, Nafarroako Beran eta Zuberoako Maulen antolatzen dira Euskal Jaiak. Eta Bizkaira ere bada-tozkigu, Begoñan ospatzen baitira. Luis Iza Agirrek, hurrengo urtean Calderon de la Barca-ren *Zalameako Alkatia* itzulita argitara emango duenak, irabaziko du lehen saria. 1881.ean, Gipuzkoan Euskal Jaiak toki bitan izango dira: Irunen eta Donostian.

Heldu gara Bilboko Euskal Jaietara, 1882an, orain ehun urte direlarik. Saran eta Iruñean ere ospatzen dira baina guri gaur Bilbon oroitzea dagokiguna, hemen egin zen antolakizuna da.

Uztailaren 30ean, igandez, eta 31an, astelehenez, egingo ziren jaien berri *Euskal-Erria* aldizkariak iragarriko zuen irakurleen artean. Jaien berri Iruñeko *Revista Euskarak* ere eman zuen eta hemen Bilbon, liburuxka bat argitaratu zen Lore Jokoen araudi eta programa emanaz. Hamalau lan aurkeztuak zirela diosku aurretiaz *Euskal-Erria* aldizkariak, bakoitzaren izenburua emanaz.

Bilboko Euskalerrria Elkartearen eskuetan utzi zuten Jaien antolaketa, Sociedad La Euskalerrria, erdarazko aldizkariak diotenez. Elkarte hau Erribe-

ra kaletik San Nikolas elizara zihoan kalean zegoen, 8. etxean. Uztailaren 30ean, igande goizez, gaur ehun urte direlarik, prestaera zehatzetako lanetan zebiltzan elkartekoek. Antolakizun burua Aureliano Galarza zen, mungiarra bera, gero 1887.eko Azaroaren 8an, euskarazko katedra bat sortzea Bizkaiko Diputazioari eskatuko ziona. Elkartearen Burua zen. Fidel Sagarminaga zen ordea, Ohorezko Burua. Txistularien eta musikegileen sariak erabakitzeke batzordearen buru Aureliano del Valle zen. Eta literatur sailean eman behar ziren sariak erabakitzeke han zebilen gidari Arturo Kanpion, lehen eta beste toki batzuetan hartutako esperientzia Bilbora zekarrena.

Bizkaiko ikurrin bat jarri zen Euskalerrria Elkartearen egoitza etxe aurrean; eta argiz ondo apainduta zegoela aurrekaldea, diote aldizkariak. Barruan, hainbat euskaldun eta euskal gizonen oroigarriak jarri zituzten eta horien artean azpimarkatu behar ditugunak: Iparragirre, urte bete lehenago, 1881.eko Apirilaren 6an hil zena; Mateo Benigno Moraza, foruzaleak ziren Elkartekoak eta; Sebastian Mendiburu, orain bezala, orduan ere idazle honen mendeurrena betetzen baitzen.

Igande goizean, bertsolarien txapelketa egitea asmatu zuten antolatzaileek. Baina ez zen bat ere aurkeztu saiora eta eginkizun gabe geratu zen goiza. Gero, 14 urte barru, berriz Bilbon Euskal Jaiak antolatu zirenean, 1896an, bertsolariak ez zuten hutsik egin eta Euskalduna Frontoian eratu zen txapelketan Elizegi eta Beldarrain bertsolariak helduko ziren azkenea.

Gaueko 9retan danbolindarien txapelketa hasi zen, eta ordu biko saioa egin zuten azkenean Julian Uria txapledun aldarrikatu arte. Alzola, Durango, Eibar eta Orduñako Txistulariek parte hartu zuten txapelketan. San Inazioaren Martxa, jaiaren bezperan, Esku-dantzaren doinuak eta beste doinu libre bat izan ziren txistularien saiorako doinu hautatuak. Irabazlea getariarra zen: Julian Uria Aizpuru. Urte terdi lehenago, Bilboko Udal Txistularia izan zen Francisco M.ª Arzuaga Letamendia "Txango" hila zen, 1881. eko Urtarrilaren 14ean. Eta hutsune hau betetzeko eratu zen lehiaketara, hainbat txistulari etorri ziren. Orduan, Pedro Uria, Iruneko txistulariak, irabazi zuen lehiaketa; beraz, Euskal Jaietako egunetan Pedro zen Bilboko Txistularia eta Julian anaia irabazi zuen Jaietako txapelketa. Gaueko jaialdi hau amaitzeko, Uria anaia txistu kontzertu eder bat eskaini zuten, eta Alzolako txistulariek ere parte hartuz, amaitu zen gaueko jaiak, han zeuden guztiek *Gernikako Arbola* kantatuz.

Baina ordurako Musikegileen saria ere erabakita zegoen. Eta Aureliano del Vallek zuzentzen zuen batzordeak erabaki hau hartuta zeukan: lehenengo saria, Tolosako Modesto Letamendiari eman zioten; eta bigarrena, Segurako L. Z. letrekin agertzen zen bati. Igande gaueko saioa hasteko, eta astelehenekoan berdin, Letamendiaren musika lana kantatu zuten Elkartekoek, piano laguntzaile Aureliano del Valle zelarik.

Musikegile lehiaketa honek merezi du irazkintxo bat. Modesto Letamendia Erasun, Tolosan jaioa zen 1828an; eta bertan, jaioterrian, hilko zen

1887an. Piano eta bibolin irakaslea zen bertan, Tolosan. Bera ezaguna ez bada, haren lan bat oso zabaldua da Euskalerrian “Arantzazuko Ama Birjina” kantuaeren egilea baita. Lehiaketa honetarako aurkeztu zuen musikalana, Felipe Arrese Beitiaren olerki batekin baliatuz prestatu zuen: “*Arbola bat.*” *Euskalerria* aldizkariak argitaratu zuen Jaietako urte berean; eta gero, Azkuek birargitaratu *Euskalzale* aldizkarian, 1897an.

Bigarren saria irabazi zuen L. Z. hori inork etzekian nor zen eta honen berri gaur hemen emotea dagokit. Leonzio Zaragozano zen musikegile hau, donostiarra bera eta orduan, Segurako Konzepzionisten komentuan kapeilaua. Honek ere Felipe Arrese Beitiaren olerki bat erabili zuen musikatzeko: *Arbola bat zan paradisuan*, 1881.eko jaietan saritua. Musikalan hau ere, *Euskalerria* aldizkarian agertzen da argitaratuta.

Astlehenean, San Inazio egunean, Literatur saileko lehiaketaren erabakia aldarrikatua izan zen. Hiru gai ziren lehiaketarako jarriak eta bakoitzaren irabazleek, hauek izan ziren:

1. Gaia

a) Klaudio Otaegi, hondarribiarra, *Arbolari oroipena* lanagatik. Hara hemen olerkiaren lehen bertsoak, Jose Manterolak orduan irakurri zituenak:

Mila kolore dituen ibar parretsu baten erdian
Jaunak paratu zuen aritz bat lur sendo eta gurian
euskaldun denok bizi gintezen doatsu bere azpian.

b) Felipe Arrese Beitia, otxandiarra, bizkaieraz idatzitako lan bategatik, hots, *Libertadea, baina Gernikako Arbolapean*. Olerkiaren hasiera hau dugu, orduan Luis Iza Agirrek irakurri zuena:

Zeruak beti dakustaz dollor
odei bat bere bagarik,
ia sei urte onetan emen
ez dabe opa euririk;
eguzkiaren berotasunak
gaukaz ain baltzizkatu rik,
¿nok esango dau ez gagozala
azalez gaztelarturik?

Sei urte lehenago, hain zuzen, foruak moztuak ziren.

2. Gaia

a) Felipe Arrese Beitia irabazi zuen 2. gaiaren saria, *Lauburugaz laurak bat* izenburuko lanarekin.

Olerkiaren bukaera hau zen, Ramon Adan de Yarzak Jaietan irakurri zuena:

Gora Bizkaia, gora Gipuzkoa
 Naparroa ta Araba!
 Laurok genduzan eskubideen
 besteren eske ez gara;
 Eta azkenez gora Lauburu
 Euskal-erriko bandera,
 beragaz geure Foru maiteak
 biztuko doguz atzera.

b) Ramon Artola, donostiarrak, irabazi zuen bigarren saria, *Oh Euskal-erri maitea!* lanarekin.

Artolaren olerkiaren lehen zortzikoa hau da, orduan, Manterolak irakurritikoa:

Zuri begira nago
 Bainan, nola! nola!
 lengo antzikan ezin
 emanik inola;
 atzo zinan zorion
 guzien krisola,
 Eta gaur? gaur bestien
 gisan española!

3. Gaia

Foru zuzenbidea aztertzeko sortua zen 3. gai hau, eta Yanziko Salvador Etxaidek irabazi zuen saria, *Hilburuko* gaiaz idatzitako lan batekin.

Asteleheneko saio hau, Letamendiaren kantuarekin hasia zena, Gernika-ko Arbola, denek zutik kantatuz bukatu zen. Fidel Sagarminagak hitzalditxo bat egin zuen eta eguerdiko giro eder batetan, aurreskuak eta arin-arinak dantzatu ziren denen txalo eta alaitasunezko besarkaden artean.

Nire txostentxo hau amaitu orduko, beste aipamen bat ere egin beharrean naukazu, jaunok. Euskal Jaiak bukatu ondoren, Erakusketa bat eratu zen Bilbon 1982.eko Abuztuan; eta erakusketa horren inguruan, Literatur Lehiaketa bat ere antolatu zen. Hemen ere Felipe Arrese Beitiak irabazi zuen saria *Bizkaitar zarrak eta erromatarrak* olerkiarekin. Ikusten dugunez, otxandiarra zen, egun haietan, sari irabazle ospetsua eta urteko muga igarotzen dugun momentuan, merezi du gure oroipen eta txaloa.

Besterik ez.